

Antonio Solaiz ■ D'Gràfic

Versió
en Valencià

Parc Natural el Fondo
parque_elhondo@gva.es

Finca El Rincón
Azarbe de Afuera s/n
03158 San Felipe Neri (Alacant)
Tel. 96 667 85 15

<http://parquesnaturales.gva.es>

Maqueta: Benjamín Albiach Galán
Kun.Xusa Beltrán

Fotografia: Benjamín Albiach Galán
J. Navarro Medina
G.B.

Ed. cartogràfica: Pau Pérez Puigerver
font: ICV (Institut Cartogràfic Valencià)

Texts: Equip d'educació ambiental

Imprès: Centre Especial d'Ocupació, IVADIS
D. L.:

col.labora:

Obra Social "la Caixa"

La impressió d'aquest material ha sigut possible gràcies al Conveni de col·laboració firmat el 21 d'abril del 2006 entre la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa", i la Generalitat Valenciana per al desenvolupament del Pla de gestió integral per a la conservació dels sistemes naturals de la xarxa de parcs naturals de la Comunitat Valenciana.

El Parc Natural del Fondo és una zona humida de 2.387 hectàrees d'extensió, té gran interès ecològic, però tampoc resulta menyspreable el seu important valor econòmic. Amb l'aigua dels embassaments, procedent del riu Segura, es reguen prop de 40.000 hectàrees localitzades a la zona situada entre San Juan i Orihuela.

Els dos embassaments de major extensió i capacitat són el de Llevant i el de Ponent, que ocupen respectivament 450 i 650 hectàrees. La capacitat de l'embassament de Llevant és de cinc milions de metres cúbics i la de l'embassament de Ponent, d'onze milions de metres cúbics.

L'home forma part fonamental d'este ecosistema constituït per una sèrie d'enclavaments humits, del que ha estat creador, a fi de manejar l'aigua per al reg, la caça i la pesca.

B. Albiach Galán

Historia

El Parc Natural El Fondo, els cultius agrícoles que el circumden i les poblacions properes de San Felipe Neri, Dolores, Catral i San Isidro de Albatera, s'assenten sobre els terrenys que, antigament, formaven part de l'extensa albufera d'Elx fins al segle XVIII. La denominació de marjals i saladers que reben les partides de la zona servixen com a recordatori del seu passat.

L'antiga Albufera d'Elx va desaparèixer com a conseqüència de l'aterrament del terreny, però també a causa dels múltiples drenatges que es van realitzar a la zona. Entre ells destaquen les anomenades bonificacions realitzades pel Cardenal Belluga al segle XVIII.

La necessitat de disposar d'aigua dolça amb la qual llavar les sals del terreny i regar els nous cultius, creats després del procés paulatí de colmatació de l'albufera, va motivar la construcció d'embassaments. Per a la seua realització es va utilitzar el cabal de la llacuna del Fondo.

L'alçament de motes amb la terra extreta quan excavaren els embassaments va propiciar la creació d'un interessant biotop palustre que encara hui en dia es manté.

Els propietaris d'alguns terrenys situats al voltant dels embassaments els han utilitzat amb fins cinegètics i piscícoles, com a conseqüència de l'escassa rendibilitat agrícola del sòl. D'esta manera, s'hi ha constituït una sèrie d'interessants enclavaments humits associats als embassaments.

Comportes de regulació dels embassaments

Vista general del parc

Vegetació

Els terrenys que constitueixen el Fondo són bastant homogenis. Tanmateix, al Parc hi ha distints ambients en funció del grau d'embassaments de les diverses zones i de la qualitat de les seues aigües.

Els embassaments posseïxen un aigua relativament dolça i amb un alt grau d'eutròfia. Estes característiques motiven que la vegetació submergida siga escassa. La formació dominant és el senill, que envolta i colonitza les aigües poc profundes, alternant en algunes zones amb formacions de joncs.

Les basses perifèriques estan constituïdes per aigües rases amb alt grau de salinitat i, en general, de millor qualitat. En elles, les formacions de saladar, que inclouen entre d'altres espècies *Limonium*, *Halocnemum*, Suaeda o *Salicornia*, constitueixen una vegetació típica en la zona de gran interès pel seu caràcter endèmic del sud-est peninsular.

Per últim, en algun dels terrenys drenats de la perifèria, encara és possible observar diferents cultius. Les palmeres i la filera d'eucaliptus que voregen el canal principal i travessen el Parc constitueixen una imatge característica de la zona.

G.B.

Fauna

L'avifauna és la major riquesa biològica del Parc. Tanmateix, també hi ha espècies de fauna íctica molt interessants, com l'anguila, la llissa cabuda i, sobretot, el fartet (*Aphanius iberus*), un ciprinodòntid endèmic del mediterrani espanyol. La sargantana cua-roja (*Acanthodactylus erythurus*) és l'espècie més abundant entre els rèptils, mentre que la gambeta d'aigua dolça (*Palaemonetes zariquieyi*), crustaci endèmic, també resulta nombrosa.

L'abundància i diversitat d'aus del Parc ha permès catalogar-lo com a zona humida d'importància internacional. Concretament és inclòs en el conveni RAMSAR de protecció de zones humides i en la directiva ZEPAS (zona d'especial protecció per a les aus) de la Unió Europea.

Entre les moltes espècies presents al parc, destaquen especialment, l'alena (*Marmaronetta angustirostris*) i l'ànec capblanc (*Oxyura leucocephala*). La primera d'elles té al Fondo el seu principal punt de cria de tota la península, y no es troba en cap altre punt del continent. L'ànec capblanc també presenta al parc un dels nuclis principals de població a nivell mundial.

Altres aus que destaquen durant l'època de nidificació són les colònies d'agrons, entre les quals apareixen espècies molt escasses com l'agró roig (*Ardea purpurea*), el martinet de nit (*Nycticorax nycticorax*) i especialment l'oroval (*Ardeola ralloides*).

Flamenc (*Phoenicopterus ruber*)

Entre les anàtides nidificants sobresurten per la seua abundància el sivert (*Netta rufina*) i el boix (*Aythya ferina*). També fa niu l'ànec blanc (*Tadorna tadorna*), espècie difícil de trobar.

En aigües poc profundes és possible veure colònies d'aus limícoles, com l'alena (*Recurvirostra avosetta*), la camallonga (*Himantopus himantopus*) i la carregada (*Glareola pratincola*), que té al parc, junt amb el Prat de Cabanes els dos únics punts de cria a la Comunitat Valenciana.

Sivert (*Netta rufina*)

En la temporada hivernal s'arriben a les majors concentracions d'aus, destacant espècies com el cullerot (*Anas clypeata*), el boix o la fotja (*Fulica atra*) y arriben a superar els 30.000 exemplars.

Altres espècies que es poden veure al parc són: l'arpellot de marjal (*Circus aeruginosus*), l'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*) i les mallerengues de bigotis (*Panurus biarmicus*), el teixidor (*Remiz pendulinus*) o la xitxarra mostatxada (*Acrocephalus melanopogon*), totes elles amenaçades per la desaparició i degradació dels ecosistemes palustres.

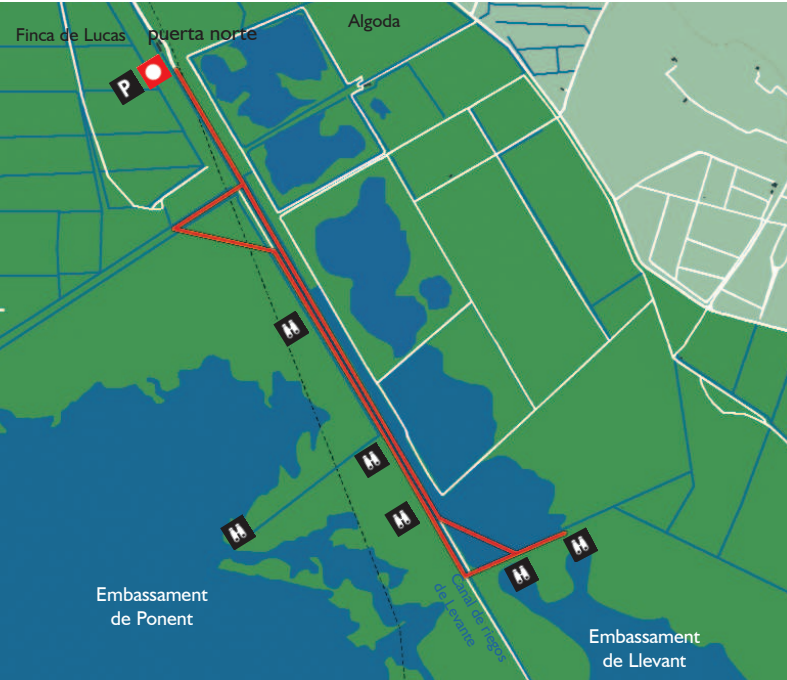
Carregada (*Glareola Pratincola*)

G. B.

J. Navarro Medina

■ Ruta 1: Itinerari ornitològic

Discorrent al llarg del canal principal del parc, l'itinerari ornitològic s'inicia en la segona elevació de la Comunitat de Regs de Llevant.

Al llarg del recorregut es poden realitzar diferents parades que permeten una incomparable presa de contacte dels visitants amb la flora i fauna de l'entorn, que junt amb la varietat paisatgística fan del Parc Natural del Fondo un punt d'obligada parada per a qualsevol amant de les aus.

L'itinerari s'inicia amb el pas per una zona de saladar on podem observar de prop entre altres espècies *Limonium*, *Halocnemum*, *Suaeda* o *Salicornia*, que constitueixen una vegetació típica en esta zona, sent de gran interès pel seu caràcter endèmic del sud-est peninsular. Al llarg del camí i

Embassament i passeig d'eucaliptus (*Eucaliptus* sp.)

B. Albiach Galán

Observatori "el Tollo"

en la perifèria dels embassaments, la formació dominant és el senillar, que envolta i colonitza les aigües poc profundes, alternant en algunes zones amb formacions de joncs.

Seguint per aquesta ruta i vorejant l'embassament de Ponent arribarem al primer punt elevat d'observació: una torre mirador de fusta des d'on observar la zona nord d'aquest embassament i algunes de les llacunes perimetrals del parc. Avançant en el nostre recorregut arribem a la zona dels observatoris de El Tollo, El Calamón, etc., des d'on fàcilment podem conèixer la major riquesa biològica del parc, la seu avifauna.

Són moltes les espècies que des d'estos dos observatoris poden ser observades, tant nadant,

Generalitat Valenciana

Rosseta (*Marmaronetta angustirostris*)

alimentant-se o en vol, com per exemple l'Agró roig (*Ardea purpuria*), el Martinet de nit (*Nycticorax nycticorax*) o l'Oroval (*Ardeola ralloides*).

Destacar alguna de les moltes espècies d'anàtides que també poden contemplar-se des d'ací resulta tasca difícil. No obstant això citarem dos com a vertaderes joies del parc: La Rosseta (*Marmaronetta angustirostris*), que té en El Fondo el seu principal punt de cria de tota la península i l'Ànec capblanc (*Oxyura leucocephala*) present durant tot l'any i que té en el parc u dels nuclis principals de població a nivell mundial. Altres anàtides nidificants, presents durant tot l'any en els dos embassaments, són el Boix (*Aythya ferina*) o el Sivert (*Netta ruffina*).

Accés al mirador “La Rosseta”

Accés a l'observatori “el Peu Verd”

Un poc més lluny ens trobem amb el mirador de “La Rosseta”, des del qual s'abasta a albirar quasi la totalitat dels dos embassaments (Ponent i Llevant), així com les tolles perimetrales d'aigües salobres. Este mirador és un punt estratègic des d'on observar les grans concentracions d'aus en època d'hivernada, s'arriben a superar els 30000 exemplars, destacant espècies el Cullerot (*Anas clypeata*) o la fotja banyuda (*Fulica atra*).

El punt final del nostre recorregut és l'observatori del “Peu Verd”, al qual s'accedix per una passarel·la de fusta i des del qual és fàcil contemplar espècies reintroduïdes amb èxit a esta zona humida, com el gall de canyar (*Porphyrio porphyrio*), a més del cada vegada més nombrós cabussó coll-negre (*Podiceps nigricollis*).

Altres espècies d'interés que ens sorprenen al llarg de tot el recorregut amb els seus vols són l'arpellot de marjal (*Circus aeruginosus*), l'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*), a més de la mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*) o el xitxarra mostatxuda (*Acrocephalus melanopogon*).

Este recorregut té una longitud d'uns 5 km (anada i tornada) i una duració aproximada de dos hores i mitja. **És imprescindible per a realitzar aquest itinerari ornitològic concertar la visita amb antelació, bé passant pel Centre d'Informació o telefonant al 96 667 85 15, on el personal del parc informará el visitant dels horaris existents.**

B. Albiach Galán

■ Ruta 2: Centre d'informació

Inaugurat l'11 de juliol del 2001, el Centre d'Informació del Parc Natural El Fondo compta amb un itinerari circular que partix d'este i que envolta a una tolla pròxima.

A l'inici del recorregut es podrà contemplar tant els saladers amb les seues plantes característiques com els camps de cultiu de les zones circumdants. Gràcies a una passarel·la sobre el saladar podem observar espècies que colonitzen ambients d'aigües poc profundes, les aus limícoles. Entre elles destaquen l'Alena (*Recurvirostra avosetta*), Amb el seu característic bec corbat cap amunt, o la Camallonga (*Himantopus himantopus*). Ambdós espècies estan presents durant tot l'any, sent possi-

Camallongues apareant-se
(*Himantopus himantopus*)

ble vore pendents dels moviments dels pollastres en època de nidificació, igual que el Corriol camanegre (*Charadrius alexandrinus*). Estes espècies al costat d'altres com a Territ, Xerlovita, i fins i tot, merites (*Vanellus vanellus*) formen part de la diversitat biològica del parc. La Carregada (*Glareola pratincola*) és una altra de les espècies que fàcilment es pot observar en este entorn, tenint en este parc al costat del Prat de Cabanes, els dos únics punts de cria de la Comunitat Valenciana.

D'altra banda, cal destacar la presència d'una espècie tan emblemàtica i cridanera com el Flamenc (*Phoenicopterus ruber*). És este el seu hàbitat natural on ha trobat un entorn idoni de tranquil·litat durant tot l'any, donant lloc a imatges inoblidables de grans

bandades en vol que arriben O ixen cap a altres zones humides pròximes.

Dins de les espècies difícils de trobar es pot ressaltar la presència de l'Ànec blanc (*Tadorna tadorna*), que sol concentrar-se en les xicotetes illes construïdes en el centre de les llacunes i que servixen de llocs de descans per a moltes espècies.

Finalitzant el Recorregut arribem a una zona on descansar del nostre xicotet viatge i regalar als nostres sentits amb els sons d'este inigualable enclavament natural.

Centre d'Informació de Fondo

Vista general del Centre de Informació

B. Albiach

El Fondo des del Picacho (San Cayetano)
Serra de Crevillent

Visites d'interés

- El Palmeral d'Elx, del qual es pot visitar el Parc Municipal obert tots els dies i l'Hort del Cura, amb horari de 9 a 20 hores
- Museu Etnogràfic i Museu Escolar Agrícola de Puçol, en Partida de Puçol, 8
(tel. 96 663 04 78)
- Museu Monogràfic de l'Alcúdia, en la Carretera de Dolores, km 2,2 (tel. 96 545 96 67)
- Museu de la Setmana Santa a Crevillent (c/ Cor de Jesús, 4. Tel. 96 668 00 80)
- Museu Arqueològic Municipal de Crevillent (Casa del Parc Nou. Vial del Parc, s/n. Tel. 96 668 14 78)
- Museu Monogràfic Marià Benlliure de Crevillent (c/ Sant Gaietà, 3. Tel. 96 668 27 14)

Altres focus d'interés propers són:

- MAHE. Museo Arqueológico y de Historia de Elche
- MUPE. Museo Paleontológico de Elche
- P. N. de las lagunas de la Mata-Torrevieja
- Parc Natural de les Salines de Santa Pola
- Dunes i desembocadura del riu Segura
- Palau d'Altamira

Per la seua rellevància, la Setmana Santa de Crevillent i les festes de Moros i Cristians a principis d'octubre han sigut declarades d'interés turístic nacional. Al seu torn, la ciutat d'Elx gaudeix de reconeixement internacional per tindre dos Patrimonis de la Humanitat: el Palmerar d'Elx i el Misteri d'Elx

Allotjament

El Fondo es troba situat a escassos quilòmetres de la costa i d'algunes de les poblacions turístiques més importants de la Costa Blanca, com Santa Pola, la Marina o Guardamar, i de l'interior com Elx, Crevillent, Orihuela, Dolores, Catral... En totes elles l'oferta hotelera és variada.

Gastronomia

L'arròs amb crosta és l'especialitat més apreciada de la cuina il·licitana, acompanyat de pipes i carasses o ensalada de capellans. Són també típics en la zona els dàtils, indispensables com a postres.

En la gastronomia crevillentina destaca l'arròs amb conill, l'arròs i mondongo i les coques d'aladroc o sardina. A Setmana Santa és tradicional el pa torrat acompanyat d'abadejo i alls al forn.

Accessos

Per a arribar a l'itinerari ornitològic del Parc Natural El Fondo es pot accedir des de la carretera que comunica Elx amb la localitat de Matola. A la altura del quilòmetre 8 hi ha una desviació a l'esquerra cap a San Felipe Neri. Per a arribar a la porta nord, inici d'aquest itinerari, després de prendre aqueixa desviació a San Felipe Neri, a uns 500 metres hi ha un senyal d'stop. En aqueix punt, cal girar a l'esquerra (direcció Parc Natural de les Salines de Santa Pola), creuar per damunt del pont i a continuació girar a la dreta per un camí sense asfaltar contigu al canal de rec de Llevant, aquest camí portarà a la porta nord d'aquest aiguamoll, on l'esperarà personal del parc després d'haver-hi concertat la visita prèviament.

Per a arribar al Centre d'Informació, quan arribeu a l'encreuament on trobem l'estop, girar a la dreta en direcció a San Felipe Neri. Un quilòmetre abans d'arribar a aquesta pedania, es troba l'entrada cap al centre de visitants.

També es pot accedir al parc a través de l'autovia Alacant - Múrcia, si prenem l'eixida 76 (Crevillent - Estació de Ferrocarril). Seguint en direcció a l'Estació-Elx, a uns 5 quilòmetres prenem a la dreta la desviació a San Felipe Neri que condueix al Centre d'Informació o a l'itinerari ornitològic.

Normativa

Prohibit que us eixiu de la senda marcada i acurteu

Els gossos han d'anar lligats

Prohibit que arranqueu flors i plantes

No podeu molestar ni agafar animals

No tireu fem al parc. Useu les papereres

Prohibit que acampeu en el parc natural

Prohibit fumar al parc natural

Completament prohibit que enceneu foc